

De mineralen stikstof en fosfaat komen voor in de kringloop van elk agrarisch bedrijf. Met de mestwetgeving heeft de overheid eisen gesteld aan het gebruik van deze mineralen. Blijft het bij deze wetgeving, of worden de milieueisen over enkele jaren verder aangescherpt? Wat betekent dit voor de ontwikkelingsruimte van agrarische bedrijven? En hoe kan de sector inspelen op deze situatie? Reden voor NAJK om de komende periode aan de slag te gaan met dit sectorbrede thema.

Mestbeleid remt ontwikkeling veehouderijsector

Door Tom de Jong

Mest is een waardevolle voedingsstof voor de gewassen, zolang je het kwijt kunt op je eigen grond. Met het Nederlandse mestbeleid stuurt de overheid de hoeveelheid mest die je op je eigen bedrijf mag gebruiken. Volgens de mestnormen van 2009 produceert 60 procent van de sterk gespecialiseerde melkveebedrijven meer dierlijke mest dan op de eigen grond mag worden aangewend. Van de hokdierbedrijven heeft zelfs 99 procent een overproductie. In 2015 zal waarschijnlijk tweederde van de intensieve melkveehouders een mestoverschot hebben.

Dit mestoverschot moet buiten het bedrijf worden afgezet. De afzet is afhankelijk van de marktwerking van de mestmarkt. Het is voor de ontvanger een opbrengst, terwijl degene die mest afzet, hiervoor betaalt. Een deel wordt afgezet naar veehouders met grasland die nog mestruimte hebben. Veel mest wordt afgenomen door akkerbouwers. Voor hen is mest een goedkoop alternatief voor kunstmest. Wel spelen voor de akkerbouwers zaken als benutting van de mest en toegestane uitrijperiode een belangrijke rol in de acceptatie ervan. Export is een andere manier om het teveel aan mest in Nederland te doen slenken. Op dit moment wordt vooral pluimveemest geëxporteerd.

Drinkwater

Het Nederlandse mestbeleid is gebaseerd op de Europese nitraatrichtlijn. Hiermee wil de EU de waterverontreiniging door agrarische bronnen verminderen. In het jaar 2015 moet Nederland aan de eis voldoen dat er niet meer dan 50 mg nitraat in een liter grondwater zit. Met deze waarde is het water nog net geschikt voor menselijke consumptie. Om het Europese doel te halen schrijft Nederland eens in de vier jaar een actieprogramma dat moet worden goedgekeurd door Brussel. In het jaar 2010 is het vierde actieprogramma van start gegaan, waarin het mestbeleid tot en met het jaar 2013 staat weergegeven. Een belangrijk doel van het vierde actieprogramma was ver-

lenging van de derogatie. Met deze uitzondering op de Brusselse regels, kunnen rundveehouders meer graasdiermest op een hectare gras brengen. De redenatie voor deze verruimde stikstofgebruiksnorm is, dat Nederland een lang groeiseizoen heeft en veel gras van een hectare wordt gehaald. Dit rechtvaardigt een hogere bemesting. Zonder deze derogatie zou in Nederland een groot overschot ontstaan aan rundveemest. In het mestbeleid wordt ook nog een totale stikstofgebruiksnorm gehanteerd voor dierlijke mest en kunstmest. Omdat vooral op zand- en lossgronden de hoeveelheid nitraat in het grondwater te hoog is, zijn in 2010 op deze gronden de stikstofgebruiksnormen aangescherpt. Dit betekent dat op de zand- en lossgronden minder kunstmest mag worden gestrooid. Op klei- en veengronden lijkt de situatie beter. Daarom zijn de stikstofgebruiksnormen hier gelijk gebleven en voor sommige gewassen zoals wintertarwe zelfs iets verhoogd.

Fosfaat

Omdat het fosfaatgehalte in het oppervlaktewater te hoog is wordt met het mestbeleid ook de hoeveelheid te gebruiken fosfaat aan banden gelegd. Dit jaar zijn de fosfaatgebruiksnormen aangescherpt, al wordt wel rekening gehouden met de aangetoonde fosfaateserves in de grond. Verder worden in 2012 de uitrijperiodes verder aangescherpt en daarmee samenhangend moet de mestopslagcapaciteit dan minimaal zeven maanden bedragen.

Klimaat

Mineralen hebben ook raakvlakken met het klimaatprobleem. De landbouw wordt verantwoordelijk gehouden voor 13 procent van de totale broeikasgasuitstoot in Nederland. De melkveehouderij heeft hierbinnen het grootste aandeel, met de nadruk op methaan en lachgas. Het gebruik van veevoer en kunstmest draagt bij aan deze CO₂-uitstoot. Op dit moment heeft vooral de methaanuitstoot de aandacht. Lach-

gas is echter een nog sterker broeikasgas, dat ontstaat bij de omzetting van ammonium in nitraat. Door hier met stikstof te sturen, kun je klimaatwinst boeken.

De uitstoot van ammoniak is al jaren een ander punt van discussie in Nederland door het verzurende effect op de bodem. Oplossingen kunnen worden gezocht in de techniek, waarmee de nodige ammoniakwinst kan worden gehaald. Anderen zoeken de oplossing in het zogenoemde alternatieve spoor, wat is gebaseerd op de oude MINAS. Minder stikstof op het bedrijf aanvoeren via kunstmest en voer moet leiden tot een betere stikstofbenutting en lagere ammoniakverliezen. Mocht de overheid op een bepaald moment vinden dat de genomen maatregelen niet voldoende zijn, dan zouden luchtwassers in beeld komen bij rundveestallen, net zoals bij varkens- en pluimveestallen.

Toekomst

Is de huidige aangescherpte mestwet voldoende om de milieudoelen te halen? De verwachting is dat de nitraatnorm op sommige zand- en lossgronden niet wordt gehaald. Voor de klei- en veengronden speelt met name de te hoge belasting van het oppervlaktewater met fosfaat. Verder zal een andere Brusselse regel, de Kaderrichtlijn Water, nog voor de nodige hoofdbreken zorgen.

Nederland op slot!

Omdat de fosfaatnormen steeds verder worden aangescherpt, stevent Nederland over enkele jaren af op een mestoverschot van enkele tientallen miljoen kilo fosfaat. Dit overschot zal weggewerkt moeten worden. Een manier hiervoor is het zoge-

noemde veevoerspoor. Hierbij wordt geprobeerd om de hoeveelheid fosfaat in het voer te verminderen: wat niet in het dier komt, gaat er ook niet uit. Een andere manier is de afzet van mest te bevorderen in Nederland, maar ook buiten onze landsgrenzen. Om dit echt te laten slagen, zullen mestbewerking en mestverwerking moeten worden opgepakt.

Om een groei van het aantal stuks varkens en pluimvee in Nederland te voorkomen zijn dierrechten ingevoerd. In het jaar 2015 wordt de melkquotering afgeschaft, wat de melkveehouders in principe de ruimte geeft om meer te produceren. De Europese Unie heeft echter besloten dat Nederland niet meer stikstof en fosfaat mag produceren dan in het jaar 2002. Ook krijgen de melkveehouders nog huiswerk om bij te dragen aan de klimaatverbetering. Wat er staat te gebeuren is nog onduidelijk, maar de milieubelasting van het bedrijf wordt over een aantal jaren bepalend voor het aantal koeien dat een melkveehouder kan melken.

Met het verlagen van de mestnormen groeit de vrees dat de gewasopbrengsten in het geding komen. LTO Nederland, de Nederlandse Akkerbouwvakbond en Productschap Akkerbouw hebben daarom de handen ineengeslagen met het Masterplan Mineralenmanagement (MMM). Hun streven is een emissieneutrale akkerbouw in 2030. De mineralenverliezen door akkerbouwteelten mogen dan niet hoger zijn dan verliezen op onbemeste gronden. Het behoud van rendement en biodiversiteit staat hierbij voorop. In het Masterplan wordt naar managementinstrumenten gezocht, die het de agrariër mogelijk maken om de juiste hoeveelheid mineralen op het juiste moment op de juiste plaats toe te voegen aan de bodem. Het streven hierbij is dat er flexibele gebruiksnormen komen.